

Дошкільнє виховання

ISSN 0321-1401

№ 5
2024

Всеукраїнський щомісячний науково-методичний журнал для педагогів і батьків

dv.in.ua/peredplata

ВИГІДНА

ПЕРЕДПЛАТА

У ФОКУСІ: КУЛЬТУРА ТОЛЕРАНТНОСТІ

**ТОЛЕРАНТНІСТЬ:
ТИПИ І ЗАСОБИ
ФОРМУВАННЯ**

**ЯК ГОВОРИТИ
З ДІТЬМИ
ПРО ІНВАЛІДНІСТЬ**

**СЕМІНАР-
ПРАКТИКУМ
ДЛЯ ПЕДАГОГІВ**

Зміст

Актуальні проблеми

- 3** Інна Кондратець
Толерантність: нові українські орієнтири
- 10** Юлія Чаплінська
Кіборги серед нас: розуміймо, приймаймо, поважаймо

Психологія

- 16** Анна Волошина
Як говорити з дітьми про інвалідність?

Світ гри

- 18** Ірина Шулякіна
Обачний будь біля води, аби уникнути біди
Правила поведінки біля водойми
- 19** Наталя Радченко
Сірники не для забав — тільки для корисних справ
Правила пожежної безпеки
- 19** Олена Артемьева
Щоб здорові зубки мати, їжу вчися добирати
Правила гігієни зубів

Управління і методична служба

- 20** Алла Коваленко
Апгрейд за обміном, або Взаємопідтримка — ключ до професійного зростання
Семінар-практикум для педагогів ЗДО

Психологія

- 24** Ірина Іршак
Перетворити монстра на союзника
Способи подолання дитячої агресії
- 25** Ведмедик Сонько
Терапевтична казка для дітей старшої групи

Посібник

- 27** Катерина Синчук
Книжка для мишки
Ігровий посібник для дітей раннього та молодшого дошкільного віку
- 27** Полохлива мишка
Терапевтична казка для дітей молодшої групи

Природа

- 30** Юлія Михлик
Незвичайна ферма в дитсадку
Проектно-дослідницька діяльність для дітей старшої групи

Інтегрована освіта

- 34** Марія Беспала
Різноманітні, неповторні дива природні й рукотворні...
Освітня діяльність для дітей старшої групи (за програмою "STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт")

Свята і розваги

- 38** Ганна Казановська
У дружній родині щаслива дитина!
Фізкультурне свято для дітей старшої групи та їхніх родин

 Працюємо і перемагаємо разом!

 — До публікацій можна завантажити додаткові матеріали на сайті dv.in.ua

**ПЕРЕДПЛАТИТЬ СВІЙ ФАХОВИЙ ЖУРНАЛ ДО КІНЦЯ РОКУ
ЗІ ЗНИЖКОЮ на сайті dv.in.ua/peredplata**

ТОЛЕРАНТНІСТЬ: нові українські орієнтири

Інна КОНДРАТЕЦЬ, канд. пед. наук,
доцентка кафедри дошкільної освіти, факультет педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Поняття толерантності як однієї з ключових європейських цінностей досить давно ввійшло в український простір. Утім війна ще більше актуалізувала цю проблему для нашого суспільства. Толерантність нині є не просто даниною моді, темою для чергового методичного заходу, а маркером рівня культури суспільства, цивілізованості, людяності. Авторка статті розглядає цей феномен з різних боків і пропонує список ефективних форм, методів і прийомів, які сприятимуть закладанню підґрунтя толерантності — не декларативної, а дієвої.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Сучасна людина має не лише володіти певними компетентностями. Щоби бути успішною, гармонійною, щасливою, вона має сформувати в собі **недекларативну толерантність**, що, безумовно, є ознакою висококультурної особистості, суспільної групи, суспільства загалом. І сьогодні, як ніколи, ця проблема є для нас актуальною.

Толерантність (лат. *tolerantia* — стійкість, витривалість) — термін, що означає терпимість до іншого світогляду, способу життя, поведінки і звичаїв; розуміння та прийняття факту культурного й світоглядного багатоманіття.

Інколи, аби досягнути сенс поняття, достатньо звернутися до його протилежності. У нашому випадку це нетерпимість, неповага, упередженість, зневажливе ставлення, булінг, тролінг / мобінг, цькування тощо.

На жаль, за ланцюжком наведених слів стоять поширені прояви відповідних тенденцій в українському суспільстві — у побуті, транспорті, громадських місцях, соціальних мережах тощо. І це в одній державі, між людьми, що мають єдиний код нації, спільну культуру, мову, подібні погляди, традиції, релігійні вірування! Що ж тоді говорити про ставлення до людей з іншим кольором шкіри, представників інших конфесій, світоглядів

тощо? Очевидно, що наразі серед нас мало хто здатний відважно повторити за Вольтером: “Я не поділяю ваших переконань, але готовий віддати життя за ваше право їх висловлювати”.

Та, на моє глибоке переконання, поки людина відчуває себе суспільною істотою і претендує на звання Homo sapiens, вона має розвивати та підтримувати в собі толерантність в усіх своїх проявах.

Виокремлюють близько десятка типів толерантності, пов'язаних із різними соціальними аспектами.

Типи толерантності

- ♦ **Фізіологічна** — неупереджене ставлення до хворих, осіб з інвалідністю, осіб із зовнішніми особливостями тощо.
- ♦ **Комунікативна** — терпимість до чужої точки зору, емоцій та слів інших людей, їх способу дій та інших аспектів, що проявляється в процесі комунікації й визначає нашу готовність прийняти партнерів у спілкуванні.
- ♦ **Вікова** (протилежність — ейджизм) — неупередженість до особливостей людини, пов'язаних із її віком.

Міжнародний день толерантності,
запроваджений у 1995 році за рішенням
ЮНЕСКО.

- ♦ **Статева / гендерна** (протилежність — сексизм) — неупереджене ставлення до представників іншої статі, неприйняття ідеї про перевагу однієї статі над іншою.
- ♦ **Освітня** — терпиме ставлення до висловлювань і поведінки людей з більш низьким рівнем освіти у високоосвічених людей і навпаки.
- ♦ **Міжнаціональна** (протилежність — ксенофобія) — неупередженість у ставленні до представників різних націй, здатність не переносити недоліки і негативні дії окремих індивідів на інших представників певної національності.
- ♦ **Расова** (протилежність — расизм) — неупереджене ставлення до представників інших рас.
- ♦ **Релігійна** — терпиме ставлення до догматів різних конфесій, релігійності з боку атеїстів і вірян, представників різних конфесійних груп.
- ♦ **Географічна** — неупередженість до жителів невеликих або провінційних міст, сіл та інших регіонів з боку столичних жителів і навпаки.
- ♦ **Міжкласова** — терпиме ставлення до представників різних майнових верств — багатих до бідних, бідних до багатих.
- ♦ **Політична** — неупереджене ставлення до діяльності різних партій і об'єднань, висловлювань їх членів тощо.
- ♦ **Маргінальна** — неупереджене ставлення до безхатьків, жебраків, осіб з наркоманією, алкоголізмом, ув'язнених тощо.
- ♦ **Сексуально орієнтована** (протилежність — гомофобія) — неупередженість стосовно осіб з іншою сексуальною орієнтацією.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ЦІННІСТЬ

Якщо раніше значна частина пересічного населення України сприймала толерантність як чесноту та бажану моральну якість, то нині, в умовах війни, толерантність набуває екзистенційної значущості. Наша сила і майбутня перемога великою мірою залежать від здатності до прийняття і любові, делікатності й милосердя, доброзичливості та поваги одне до одного. Не навчимося цього зараз, не прищепимо це нашим дітям — втратимо шанс відбутися як самодостатня нація, спільнота з високим рівнем культури.

Аби охопити всі аспекти феномену толерантності, розглядатимемо його в чотирьох площинах: думок; слів; дій; емоцій та почуттів.

Завдання педагогів і батьків вихованців — сформувані в собі навички регулювання власних думок, слів і вчинків та навчати цього дітей,

як безпосередньо, так і опосередковано. І ще не відомо, який спосіб більше впливає на дітей, позаяк відома їхня здатність “відчувати спинним мозком”, схоплювати на льоту “те, що не потрібно”, по-мавпячому копіювати слова та дії дорослих, не усвідомлюючи їх сенс, тощо.

Засоби формування толерантності в дошкільників

Безпосередні:

- ♦ спілкування з дитиною (дітьми);
- ♦ форми освітньої взаємодії з дитиною (дітьми), спрямовані на формування толерантності як чесноти;
- ♦ розв'язання ситуацій, пов'язаних із толерантним ставленням;
- ♦ заохочення / похвала / рефлексія досягнень тощо.

Опосередковані:

- ♦ розмови між дорослими;
- ♦ коментарі дорослих щодо відповідних ситуацій (життєвих або побачених у телепередачах, фільмах, мультфільмах);
- ♦ дії / вчинки, емоційні реакції дорослих на певні ситуації, пов'язані з толерантним ставленням, у повсякденні.

Розкриємо механізми педагогічного впливу на виховання дітей у контексті різних типів толерантності*.

КОМУНІКАТИВНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ

Стереотипізація — формування враження про людину шляхом віднесення її до певної соціальної групи, автоматичне перенесення на неї типових для певної групи характеристик.

Очевидно, що об'єднувати всіх одним штампом — ознака емоційного, а не критичного мислення. Приклади стереотипізації в мисленні: усі жінки непостійні, усі англійці манірні, усі продавці — шахраї, усі переселенці — сепаратисти тощо. З одного боку, стереотипи необхідні для психологічної регуляції міжособистісної взаємодії, з іншого — важливо стежити за тим, аби схильність до стереотипізації не призвела до грубої схематизації та хибного сприймання дійсності.

* Згадані у статті форми взаємодії описано в розділі “Сучасні форми взаємодії з дітьми” та Методичних рекомендаціях до програми “Дитина — 2020” (“Родини вихованців і дитячий садок: єдність мети, варіативність засобів”).

Втрата комфорту і звичного життя, перебування в майже постійній тривозі й страху за власне життя та життя своїх рідних, безперечно, впливають на душевний стан наших співгромадян, їхню здатність регулювати і врівноважено проживати деструктивні емоції (як-от гнів, ненависть, роздратування, смуток, журба та ін.) і, відповідно, на рівень толерантності у ставленні до інших людей — їхніх думок, почуттів, способу дій.

Комунікативна толерантність тісно пов'язана ще з кількома видами толерантності, які безпосередньо стосуються спілкування між людьми: освітньою, національною, географічною.

Війна стала своєрідним вододілом для українців у питаннях:

- ♦ мови;
- ♦ маркерів ідентичності;
- ♦ ставлення до людей інших національностей;
- ♦ ставлення до переселенців;
- ♦ ставлення до російської культури і росіян, що перебувають в опозиції до режиму своєї країни, тощо.

Винесемо за дужки маніпуляції ворогів і колаборантів, спрямовані на дестабілізацію суспільства, і зосередимося на власних емоціях та реакціях. Виявити деякі тенденції та маркери допоможе автоінтерв'ю.

Орієнтовні запитання для автоінтерв'ю

- ♦ Як я реагую у випадках, коли чую російську мову на вулиці, у транспорті, у кав'ярні, театрі, магазині тощо?
- ♦ Чи виникає в мене бажання щось сказати у відповідь (зробити зауваження тощо)?
- ♦ Як я реагую, коли діти на майданчиках спілкуються між собою та з батьками і звертаються до мене російською?
- ♦ Як я ставлюся до переселенців? Які емоції та почуття викликають у мене їхні спосіб життя, мислення, мовлення?

- ♦ Як я ставлюсь до людей інших національностей? Як це проявляється в моєму мовленні: як я їх називаю, у якому контексті згадую?
- ♦ Як я у своїй родині, зі своїми дітьми обговорюю питання мови та комунікації з людьми, що спілкуються російською? Які настанови даю? Як це пов'язано із цінностями моєї родини загалом?
- ♦ Який приклад прояву комунікативної толерантності я подаю своїм дітям? Які дві ситуації я можу пригадати: коли моя толерантність була "на висоті" і коли я не впорався / не впоралась з емоційними реакціями?

Навряд чи політика "Навчу всіх!" буде ефективною: життя доводить, що люди змінюються лише з власної волі й за власним бажанням.

Напевно, більш конструктивними і життєздатними будуть моделі Григорія Сковороди "Хочеш любові — люби сам" та Антуана де Сент-Екзюпері "Прокинувся — прибери свою планету" (де під планетою розуміємо свою картину світу, своє оточення, родину, колег). Ми можемо лише висловлювати свою позицію, демонструвати власну модель мислення / мовлення / поведінки і прогнозувати, як це вплине на подальше життя наших дітей та онуків у рідній країні.

Переконані: коли педагоги і батьки з емоційної "дитячої" позиції перейдуть до "дорослої", яка передбачає відповідальність за те, що і як ми говоримо при дітях, делікатність до дитячої чутливості (бо насправду ми звалюємо на плечі малят забагато своїх дорослих реакцій, думок, ставлень і патернів), тоді процес "висівання зерен" вищих людських чеснот у серця дітей буде врівноваженим, "заземленим" і стабільним.

Форми взаємодії з педагогами

Методичні заходи

- ♦ Освітній меридіан "Як у нас? А як у інших?".
- ♦ Філософсько-педагогічна мозаїка "Чинники впливу на формування толерантного ставлення дітей одне до одного".
- ♦ Сократівський діалог "Як бути толерантними самим і прищепити цю якість дітям?".
- ♦ Рефлексійні кола "Ми всі різні, проте кожен / кожна — особливий / особлива!", "Доброта в дії — яка вона?".

Рекомендована література

- ♦ Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. — Київ – Чернівці: Букрек, 2018.
- ♦ Формування базових якостей особистості дітей старшого віку: монографія. Г. Беленька,

Актуальні проблеми

С. Васильєва, Н. Гавриш та ін. — Харків: Друкарня Мадрид, 2015.

- ♦ Л. Лохвицька. Чи вихований морально ваш дошкільник? // Дошкільне виховання. 2017. № 10. — С. 6–10.

Форми взаємодії з батьками

Інформаційно-просвітницькі

- ♦ Віртуальний журнал “Поважаючи свою націю, поважаєш інші”.
- ♦ Батьківський poradник “Як відновити / організувати родинні читання вдома?”.

Індивідуальні

- ♦ Консультації “Як зробити доброту звичним станом душі?”.
- ♦ Опитувальники / інтерв'ю “Де живе доброта у вашій родині?”, “Як ви сієте зерна милосердя в душі своїх дітей?”.

Колективні

- ♦ Батьківське віче з питань української мови.
- ♦ Естафета батьківських лайфhakів “А я роблю це так!”.
- ♦ Батьківський форум: обмін родинним досвідом.
- ♦ Родинні вечорниці “Нашого цвіту по всьому світу”.
- ♦ Родинні батли “Над людьми не насміхайся, а уважніш придивляйся”.

Творчі

- ♦ Проект “Психолого-педагогічний кейс виховання дорослого”.
- ♦ Флешмоб “Одне одного тримаємось і нічого не лякаємось”.
- ♦ Створення разом з дітьми “скарбнички добрих справ”.

Форми освітньої взаємодії з дітьми

Перегляд і обговорення мультфільмів

- ♦ “Притча про добро” (ютуб-канал “Твій шкільний бібліотекар”).
- ♦ “Яке Різдво без любові?”, або “Їжачок Генріх” (Jung von Matt / DONAU на замовлення Erste Group, 2018, ютуб-канал “Мамина казка”).
- ♦ Леся Українка “Три метелики” (ютуб-канал “Бібліотека для дітей. Великі Копані”).

Читання й обговорення художніх творів

- ♦ Вірші: В. Дворецька “Я сердита не буваю”, А. Костецький “Вередулі-коверзулі”.
- ♦ Оповідання: В. Сухомлинський “Красиві слова і красиве діло”.
- ♦ Казки: М. Пономаренко “Джмелик і павучок”.

Художньо-педагогічне спілкування за дидактичними сюжетними картинками + освітні ситуації (“Уяви...”).

Тематичні мініатюри: “Як любити по-справжньому?”, “Де в мені живе доброта?”, “Як люди загубили милосердя?”, “Які вчинки можна назвати гарними?”, “Легідність”, “Співчуття”.

Ігри та вправи

- ♦ Дидактичні ігри: “Добре / погано”, “Доброта і злість”, “Яблунька співчуття”, “Скарбничка”, “Мое — твоє — наше”, “Комплімент”.
- ♦ Рольові етюди (освітні ситуації): “У нас нова дівчинка / новий хлопчик”, “Ми розмовляємо по-різному”, “Чужі й свої”.
- ♦ Рефлексійні вправи: “Що я люблю, а чого не люблю”, “Я не хвалюся, але мені вдалося...” (про комунікацію з іншими).
- ♦ Рефлексійні кола: “Мої таємниці” (про емоції та почуття); “Добро і зло”, “Щедрість і жадібність”.

Вироблення і прийняття правил групи (“Не роби іншому того, від чого боляче тобі”, “Чини з іншими так, як ти хотів / хотіла б, аби чинили з тобою” та ін.).

ГЕНДЕРНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ

Між поняттями “стать” і “гендер” існує суттєва відмінність: **стать** — біологічний феномен (дана людині від народження сукупність анатомо-фізіологічних ознак), а **гендер** — соціальний (соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок і чоловіків).

Тільки нині ми приходимо до усвідомлення того, що багаторічні установки стосовно “належної” та “неналежної” для чоловіків і жінок поведінки, як-от: “Ти ж чоловік, допоможи слабкій дівчинці”, “Чоловіки не плачуть”, “Що з тебе

за хазяйка? Ти ж дівчинка!" тощо, призводять до викривлень у самосприйнятті та нездатності вже дорослих юнаків і дівчат, чоловіків та жінок рівноправно брати участь в усіх сферах людського життя (як приватного, сімейного, так і державного).

Життя — не чорно-білий квадрат, а розмаїта палітра відтінків і нюансів, зокрема і в гендерній культурі.

Форми взаємодії з педагогами

Методичні заходи

- ♦ Педагогічний брифінг "Гендерна педагогіка: традиційні та сучасні маркери".
- ♦ Дискусійна платформа "Стереотипна статево-рольова поведінка дитини дошкільного віку формується вдома чи в ЗДО?".
- ♦ Дебати "Взірці гендерної поведінки допомагають особистості дитини розвиватися?".
- ♦ Рефлексійні кола: "Від гендерних стереотипів — до толерантної поваги", "Вплив вербальних заохочень та нарікань дорослих на дитячу поведінку".

Рекомендована література

- ♦ Т. Качак. Сучасна українська дитяча література: аспекти гендерної інтерпретації.
- ♦ І. Кондратець. Рефлексійні "вітаміни": техніки для підтримки психологічного здоров'я дітей // Дошкільне виховання. 2023. № 9. — С. 3–7.

Форми взаємодії з батьками

Інформаційно-просвітницькі

- ♦ Методичний компас "Як гендерні орієнтири впливають на ігрову діяльність дитини дошкільного віку?".
- ♦ Усний журнал "Вікові особливості дітей у розумінні типових і нетипових для їхньої статі занять".
- ♦ Педагогічний лепбук "Що таке гендерні уподобання і як вони впливають на соціалізацію дитини?".
- ♦ Кишенькова бібліотечка "Стереотипізовані й реальні уявлення про дівчачий і хлопчачий світи".
- ♦ Опитувальники (модифікації опитувальника Сандри Бем).
- ♦ Батьківське віконечко (рефлексії батьків вихованців): "Наш досвід виховання в дитини толерантного ставлення до гендерних поведінкових проявів інших дітей"; "Родинний кейс".

Індивідуальні

- ♦ Консультації "Рожевий гарніший, ніж блакитний?" (про віддавання дитиною перева-

ги предметам, які асоціюються в неї зі своєю статтю).

- ♦ Адресна допомога: "Як наші традиційні установки щодо соціальних ролей та гендерні міфи поділяють хлопчиків і дівчаток на два протилежні психотипи людей", "Як змінити гендерні упередження заради рівноправного і толерантного ставлення дітей до іншої статі".
- ♦ Інтерв'ю / опитувальник "Чи є в мене гендерні очікування стосовно власної дитини?", "Як не слід виховувати хлопчиків та дівчаток?", "Чи згодні ви з тим, що жінка і чоловік мають реалізувати своє призначення, визначене природою: жінки — народжувати і виховувати; чоловіки — забезпечувати і захищати?".

Коллективні

- ♦ Квест "Гендерно-роз'єднувальні окуляри наших дітей".
- ♦ Панельна дискусія "Дівчатка також можуть бути пілотесами? Ослаблення гендерних стереотипів".
- ♦ Дебати "Чи справді чоловіча стать сильна, а жіноча — слабка?".
- ♦ Ділова гра "Сюжетно-рольові ігри наших дітей у площині гендерних установок".
- ♦ Рефлексійна вправа "Створюємо чоловічі й жіночі портрети: шукаємо стереотипні упередження".

Творчі

- ♦ Мініпроекти: "Батьківське гендерне портфоліо (рух від стереотипів до розширення світогляду)"; "Гра «Доньки-матері» на новий лад".
- ♦ "Мовчазна дискусія про гендерну поведінку" (плакати, стіннівки).
- ♦ Створення фотостенду "Незвичні звички нашої родини".

Форми освітньої взаємодії з дітьми

Діалоги й полілоги

- ♦ "Ми всі унікальні".
- ♦ "Мій внутрішній світ".
- ♦ "Професії моїх батьків і мої мрії".

Читання й обговорення художніх творів

- ♦ Казки: Г.-Х. Андерсен "Снігова королева", "Гидке каченя", "Дюймовочка".
- ♦ Оповідання: В. Сухомлинський "Як Сергійко навчився жаліти".
- ♦ Вірші: В. Ладижець "Люлі, люлі, спи, сестричко", А. Костецький "Навіщо плаче хлопчик?".

Художньо-педагогічне спілкування за дидактичними сюжетними картинками (з акцентом на діях хлопчиків / дівчаток, чоловіків / жінок).

Ігри та вправи

- ♦ Сюжетно-дидактична гра "Родина: тато і мама помінялися ролями" (основа для подальшого розгортання сюжетно-рольової гри).
- ♦ Рухлива гра "Козаки-розбійники: дівчатка й хлопчики".
- ♦ Рольові етюди: "Упізнай, хто це — хлопчик чи дівчинка?" (визначення й трансформація стереотипних патернів про улюблені заняття дівчаток і хлопчиків), "Не можеш — допоможемо".
- ♦ Рефлексійні вправи: "Хто що робить: мама і тато / бабуся і дідусь" (з акцентом на поведінці, що нібито в суспільстві не прийнята: дідусь шиє на швейній машинці, тато готує обід, мама ремонтує машину, бабуся забуває цвяхи тощо), "Я люблю робити...", "Про що я мрію".
- ♦ Рефлексійне коло: "Я дівчинка, а ти — хлопчик", "Поважай те, що я люблю".

Вироблення і прийняття правил групи ("Не смійся ні з кого, щоб тобі не було такого", "Ми всі різні й унікальні".)

ВІКОВА ТОЛЕРАНТНІСТЬ

Термін "ейджизм" був уведений в обіг у 1969 році Робертом Батлером, який порівнював дискримінацію літніх людей із дискримінацією за ознакою статі, віросповідання або етнічної приналежності. Він висловив надію на те, що, увівши конкретний термін для обговорення вікової дискримінації, можна створити резонанс у суспільстві та спонукати його до розв'язання цієї проблеми.

Тотальний ейджизм (форма дискримінації або стереотипів, пов'язаних із віком), на щастя, у дошкільлі не проявляється. І все ж у площині поваги до віку важливо звернути увагу на два нюанси:

- ♦ повагу до свого коріння, родоводу, пращурів;
- ♦ толерантність до людей старшого віку, знайомих (директор або працівники ЗДО) чи незнайомих (перехожі на вулиці).

Ідеться про недовіру або знецінювання досвіду, дій, думок, почуттів літніх людей. Попри численні планові бесіди з вихованцями про повагу до віку, реалізацію проєктів "Моє родове дерево" і "Моя родина" тощо, наша протидія ейджизму, на жаль, залишається доволі декларативною. Ми заплутуємо дітей власним лицемірством: проводячи високоморальні заходи відповідної тематики, дехто в повсякденних розмовах дозволяє собі зауваження на кшталт "Цій бабусі давно вже час на відпочинок" чи "Давно час на пенсію, а він усе

на роботу ходить, ніяк не вгамується" та ін. Як вдома, діти здебільшого дуже добре чують те, що не призначалося для їхніх вух, тож не дивуємося тому, що вони переймають від нас не те, до чого ми їх закликаємо, а те, чим насправді "дихаємо".

Війна в сотні разів загострила стосунки між поколіннями. Причини для конфліктів найрізноманітніші: звичні моделі поведінки та патерни, "прив'язки" до свят і мистецькі уподобання, підтримка дій керівництва країни чи їх засудження, ступінь довіри до телебачення тощо. На жаль, родинні баталії відбуваються на очах у дітей і залишають слід у їхніх головах та душах.

Знецінювання віку дуже помітне і у взаємодії між колегами (а діти це неодмінно "зчитують"). Нерідко ейджизм маскується під турботу: "Це завдання, здається, заскладне для такої молоді людини як ви", "Зверніться, мабуть, до молодих колег, бо самотужки з інформаційними технологіями ви точно не впораєтесь", "Прошу вибачення за колегу: молода ще, недосвідчена", "Не звертайте уваги на мою колегу. Пенсійний вік..." тощо.

Форми взаємодії з педагогами

Методичні заходи

- ♦ Педагогічні читання: тематично-рефлексійний дайджест.
- ♦ Семінар-практикум "Способи підтримання авторитету молодих батьків та бабусь / дідусів у закладі дошкільної освіти".
- ♦ Віртуальний методичний вояж "Так навчають толерантності до віку у світі".
- ♦ Рольова гра "Толерантність до віку: шість капелюхів" (за Едвардом де Боно).
- ♦ Рефлексійні кола: "Вектори формування ціннісних орієнтацій у дітей", "Роль розвивального

простору в закладі дошкільної освіти: тонкощі прищеплення толерантності до віку”.

Рекомендована література

- ♦ Ціннісні орієнтації дитини в дорослому світі: навч.-метод. посіб. Т. О. Піроженко, Л. І. Соловйова та ін. — Київ: Слово, 2016.
- ♦ Гавриш Н., Лінник О. Філософія для дітей мовою серця: метод. посіб. — Київ: Слово, 2013.

Форми взаємодії з батьками

Інформаційно-просвітницькі

- ♦ Методичні рекомендації: “Способи формування милосердя в дітей”, “Як навчити дітей проявляти шанобливе ставлення до старших і турботливе до молодших”.
- ♦ Усний журнал “Поважати означає цінувати”.
- ♦ Батьківське віконце “Наше родове дерево”.
- ♦ Батьківський дайджест (твори для дітей): Сухомлинський В. О. “Квітка сонця” (притчі, казки, оповідання); Пономаренко М. А. “Метелик і Оленятко” (казкова повість та казки).

Індивідуальні

- ♦ Консультації “Три дієвих способи виховання поваги до інших у своїх дітей”.
- ♦ Опитувальники / інтерв’ю “Що демонструє ваша поведінка?”, “Як ви турбуєтеся про своїх батьків?”, “Чи поважаєте ви власну дитину?”.

Колективні

- ♦ Брейн-ринг “Рефлексійне ситуаційне навчання: формування поваги до віку”.
- ♦ Школа психологічного благополуччя: поради професіонала.
- ♦ Майстерка для батьків “Родинні читання”.

Творчі

- ♦ Створення родинного герба.
- ♦ Словесний портрет “Моя дитина через 20 років: ставлення до батьків, дідусів і бабусь”.
- ♦ Написання разом з дітьми поезій чи казок, присвячених бабусям і дідусям.

Форми освітньої взаємодії з дітьми

Діалоги й полілоги

- ♦ “Закон «Усе повертається тобі»”.
- ♦ “Хочу і можу!”
- ♦ “Як учинить чуйна людина?”.

Читання й обговорення художніх творів

- ♦ Вірші: А. Костецький “Імена”, В. Дворецька “Совість”.
- ♦ Оповідання: В. Сухомлинський “Як маленьке кошеня сперечалося з мамою”, “Бабусин

борщ”, “Чорні руки”; А. Коцюбинський “Артист”; фрагменти з твору А. де С.-Екзюпері “Маленький принц” (ставлення дітей до дорослих); М. Пономаренко “Старий ліхтар”.

Перегляд і обговорення мультфільмів

- ♦ “Притча про цвяхи” (ютуб-канал “Lidii Red”).
- ♦ “Іспит з доброти” (автор Д. Пірожков, ютуб-канал “Казочки та цікаві історії для дітей”).
- ♦ Римована аудіоказка про доброту (авторка Н. Красоткіна, ютуб-канал “Тімака”).

Художньо-педагогічне спілкування за дидактичними сюжетними картинками, а також освітні ситуації “А в тебе було...”.

Тематичні мініатюри: “Місто любові та доброти”, “Любов: брати чи віддавати?”, “Свобода і відповідальність за слово”, “Що таке делікатність?”.

Ігри та вправи

- ♦ Дидактичні ігри: “Ланцюжок добрих цілей”, “Так чи ні?”.
- ♦ Гра-стратегія “Ми з мамою / татом, бабуся / дідуся ідемо до лісу”.
- ♦ Рольові етюди “Німе кіно”, “Сонечко милосердя”, “Я вмю жаліти / турбуватися / співчувати”.
- ♦ Інтерв’ю “Що означає слово..?” (доброта, співчуття, співпереживання, турбота, жалість та ін.).
- ♦ Рефлексійні вправи: “Чим я схожий / схожа і чим відрізняюся від дідуся / бабусі; сестрички / братика?”, “Замінюємо «треба» на «хочу»”.
- ♦ Рефлексійні кола: “Виражаємо повагу — словами, жестами і мімікою”, “Добрі справи мого дня”, “Чарівний мішечок турботи”.
- ♦ Мовленнєві вправи: “Чарівна сила слова”, “Закінчи речення”, “Я турботливий / турботлива, коли (бо)...”.

Вироблення і прийняття правил групи (“Якою мірою судитимеш інших, такою й тебе судитимуть”, “Кого шанують, того і слухають” та ін.).

Толерантність — не потурання або поблажливість (це маркери іншого явища — інтолерантності). Це — активна позиція, яка формується на основі визнання універсальних прав і свобод людини; здатність сприймати без агресії думки, що відрізняються від наших власних, особливості поведінки і способу життя інших людей; повага, прийняття і конструктивне ставлення до розмаїття культур, форм самовираження та проявів людської індивідуальності. Наше завдання — допомогти дітям сформувати в собі цю надважливу чесноту. І тоді оновлена Україна майбутнього буде саме такою, про яку ми мріємо! ■